

## Om u-landsforskningsutredningens utvecklingsbegrepp

I nästan varje skrift om utvecklingsproblematiken gör man något försök att definiera utveckling. Inom utvecklingsökonomi skiljer man ibland mellan tillväxt och utveckling, eller ändå mera ambitiöst mellan tillväxt, ekonomisk utveckling och utveckling.

Tillväxt betraktas då som ett kvantitativt fenomen, nämligen ökning av total eller per capita produktion. Ekonomisk utveckling å andra sidan innebär kvalitativa förändringar som strukturell och teknologisk förändring, minskning av sektoriella eller regionala klyftor etc.

I betänkandet om u-landsforskning [SOU 1973: 41] är man otillfredsställd med denna typ av definitionsförsök. Man anser att de är etnocentriska och implicit accepterar det västerländska ut-

vecklingsmönstret. Därför föreslår man en egen definition där maktaspekten är den centrala. Den mest explicita definitionen av begreppet (s 25) lyder: "Ett fundamentalt drag i utvecklingsbegreppet, är således entydigt med en växande förmåga hos individer, grupper och nationer att behärska den egna situationen och att genomföra förbättringar i denna".

Denna definition kan diskuteras utifrån flera aspekter och har redan kritiserats av Lundahl och Södersten [1974]. Jag skall här ge ytterligare några synpunkter. Det kan vara lämpligt att kort säga något om den utvecklingsteoretiska bakgrund som presenteras av Hettne, eftersom definitionen är ett resultat av en diskussion som förs i anslutning till denna. Hettne skiljer mellan två metoder

i den utvecklingsteoretiska forskningen, den deskriptiva metoden och den strukturella metoden. Utifrån den första ansatsen ses, enligt Hettne, underutvecklingsproblemet som ett bristproblem, medan man i det senare fallet ser det som ett relationsproblem.

Denna distinktion anser jag vara oklar och olyckligt vald. Att tala om en deskriptiv analysmetod förefaller mig vara en självmotsägelse. Antingen kan man ägna sig åt deskription eller också åt analys, men knappast åt deskriptiv analys. För övrigt är det möjligt att beskriva även en struktur.

Jag vill här inte närmare gå in på den uppdelning av teorierna som gjorts, utan tar upp detta bara för att uppdelningen har varit styrande för valet av definition av utveckling. Eftersom man anser att orsakerna till underutveckling är strukturella, anser man att man också måste definiera utveckling i strukturella termer. Det förefaller mig dock möjligt (och kanske enklare) att för att avgöra om ett land är mera utvecklat i tidpunkt b än i tidpunkt a se på icke-strukturella, eller kvantitativa, faktorer. Att förändringen av dessa har strukturella förklaringar är en sak som inte nödvändigtvis behöver påverka vår jämförelse av de två tillstånden. Att anse att ett land där folk är mätta är mera utvecklat än ett land där folk är hungriga innebär inte att man tror sig ha förklarat orsakssambanden.

Utredarna skriver att "underutveckling utifrån ett deskriptivt synsätt innebär att någon befinner sig i ett ofördelaktigt läge på en serie utvecklingsdimensioner. Enligt ett strukturellt synsätt är den ett samhällstillstånd som skapas, konserveras och fördjupas genom en ofördelaktig strukturell position i ett större system" (s 24—25). Jag kan inte inse att den andra satsen strider mot den första. Det förefaller mig i stället ganska självklart att säga att ett lands ofördelaktiga läge i en serie utvecklingsdimensioner kan bero på en ofördelaktig position i ett större system.

Mitt första påstående är alltså att man i en definition av ett tillstånd inte nödvändigtvis behöver ta med förklarande variabler. Men varför inte — kan man då fråga sig. I det här fallet finns flera skäl. För det första är det tvivelaktigt om utveckling verkligen är synonymt med ökad makt, för det andra är det tvivelaktigt om definitionen är entydig och för det tredje är den definition som presenterats så vag att den inte ger någon verklig möjlighet att säga om ett land ut-

vecklas eller inte enligt den givna definitionen.

Man skulle på det mest generella planet kunna hävda att utveckling är en process där människors "lycka", eller om man så vill livskvalitet, ökar. Det är mycket möjligt (kanske till och med troligt) att en människa blir mer "lycklig" om hennes makt över den egna situationen ökar. Detta är förmodligen dock inte den enda aspekten.

Vidare gäller i ett samhälle med ömsesidiga beroenden mellan medborgarna att ökad makt över den egna situationen, dvs större autonomi och mindre störningar utifrån, kräver ökat inflytande över övriga medborgare. Den enes makt är alltså till en del beroende av den andres maktlöshet. Att öka individens makt kan i vissa situationer komma i konflikt med målsättningen att öka gruppens eller nationens makt. Någon kanske vill hävda att nationens makt kommer även individen till godo, men jag kan tänka mig flera fall med mäktiga stater med ganska maktlösa individer

Slutligen — även om jag accepterade definitionen kan jag inte säga någonting bestämt om faktiska samhällen. För det första har jag problemet om jag skall gå på individ-, grupp- eller nationsnivå, eller kanske använda något slags sammanvägt index. Även bortsett från detta får jag problem. Kan jag exempelvis säga att Sverige i dag är mera utvecklat än under stenåldern. Den tidens svenskar kunde visserligen inte behärska naturkrafterna på det sätt vi kan i dag, men de hade en ganska hög grad av autonomi och var beroende av ett mycket begränsat antal andra människor. De beslut som var avgörande för stenåldersmänniskans försörjning fattades av henne själv. Svensken av i dag är däremot beroende av ett oerhört stort antal människor såväl inom som utom landet. Marknadernas tillväxt och det ökande beroendet av andra människor skulle så vitt jag förstår vara att betrakta som underutveckling enligt utredningens definition. Vi kan också se på det nationella planet. Sverige har successivt blivit mera beroende av sin utrikeshandel. Innebär det att nationen har blivit mera underutvecklad?

Vad kan man egentligen använda utredningens definition till?

Civilekonom *Arne Bigsten*  
Nationalekonomiska institutionen,  
Göteborgs universitet

## Referenser

Hettne B., och Knutsson K-E., [1974],  
"Tvårvetenskap eller ämnesimperialism  
i u-landsforskningen?", *Ekonomisk De-  
batt*, årg 2, nr 6

Lundahl, M., och Södersten, B., [1974],  
"Forskning för utveckling", *Ekonomisk*

*Debatt*, årg 2, nr 2

— [1974], "U-landsforskningen". Replik till  
Hettne och Knutsson, *Ekonomisk De-  
batt*, årg 2, nr 7

SOU 1973:41, *Forskning för utveckling*,  
Stockholm